

Muzeum Historyczne w Lubinie

Polska Marynarka Wojenna 1939-1947

LUBIN

PARK LEŚNY

marzec-październik 2022

Polska Marynarka Wojenna 1939-1947

LUBIN

PARK LEŚNY

marzec-październik 2022

Od kwietnia do października 2022 roku w Parku Leśnym w Lubinie Muzeum Historyczne prezentowało ekspozycję czasową opowiadającą o dziejach floty wojennej II RP w okresie II wojny światowej i bezpośrednio po niej.

Celem wystawy było uzupełnienie oferty edukacyjnej Muzeum i przybliżenie zwiedzającym mało znanej tematyki. Inspiracją do stworzenia wystawy stanowiła 75. rocznica powrotu do Gdyni ORP „Błyskawica” – najstarszego na świecie zachowanego niszczyciela, który od 1976 roku, cumując w tym porcie, pełni funkcję okrętu-muzeum Polskiej Marynarki Wojennej.

Katalog przedstawia zawartość merytoryczną i aranżację wystawy, pozwalając poznać ją także osobom, które nie miały okazji odwiedzić Parku Leśnego.

Wystawę odwiedziło 39 678 osób.

ORP „Jastrząb”, Grzegorz Nawrocki, 2020

„Z dniem 28 listopada 1918 roku rozkazuję utworzyć marynarkę polską, mianując jednocześnie pułkownika marynarki Bogumiła Nowotnego szefem Sekcji Marynarki Wojennej przy Ministerstwie Spraw Wojskowych” – taką treść miał rozkaz Józefa Piłsudskiego, wydany zaledwie kilkanaście dni po odzyskaniu niepodległości przez Polskę. W ówczesnej sytuacji, przy nieustalonych granicach państwa mającego wrogo usposobionych sąsiadów, mógł być krokiem przedwczesnym. Wobec braku dostępu do morza, proces powstawania floty zapoczątkowało obsadzenie jednostek rzecznych (powstały Flotylla Wiślana i Flotylla Pińska), utworzone zostały także

ochotnicze Bataliony Morskie, z których część weszła w skład wojsk zajmujących północne tereny kraju. Dnia 10 lutego 1920 roku w Pucku, jednym z dwóch małych portów na przyznanym Polsce w traktacie wersalskim odcinku wybrzeża Bałtyku, gen. Józef Haller, dowódca Frontu Pomorskiego, dokonał symbolicznych jej zaślubin z morzem.

Niecałe trzy miesiące później, 3 maja, wszedł do służby pierwszy morski Okręt Rzeczypospolitej Polskiej – „Pomorzanin”. Był to 220-tonowy parowiec pasażersko-towarowy, zakupiony w Hamburgu; formalnie nabywcą został kpt. mar. Józef Unrug, ponieważ niemiecki właściciel nie zgadzał się na sprzedaż go bezpośrednio rządowi polskiemu. „Pomorzanin” nie otrzymał uzbrojenia stałego, do lutego 1922 roku pełnił rolę jednostki hydrograficznej.

Dnia 29 grudnia 1920 roku podniesiona została bandera na zakupionej w Finlandii byłej rosyjskiej kanonierce „Łunia”, której nadano nazwę „Komendant Piłsudski”; została ona tym samym pierwszym polskim okrętem bojowym.

Nabyta jednocześnie z nią, bliźniacza jednostka „Generał Haller”, weszła do służby w połowie kwietnia 1921 roku. Krótco wcześniej, 1 marca, flotę polską zasiliły dużo mniejsze od tych jednostek trałowce OORP „Czajka”, „Jaskółka”, „Mewa” i „Rybitwa”, pochodzące z niemieckiego demobilu i również kupione od firmy fińskiej. Sześć małych torpedowców, otrzymanych w wyniku podziału floty byłego Cesarstwa Niemiec, weszło do służby w latach 1921–1924, po czterech, zbudowanych w Gdańsku dla Floty Wiślanej, monitorach rzecznych. Okręty te otrzymały nazwy „Kaszub”, „Góral” (zmieniono ją w 1921 roku na „Podhalanin”), „Krakowiak”, „Kujawiak”, „Mazur” i „Ślązak”.

Jednostki z początku lat 20-tych, małe, słabo uzbrojone i powolne, miały symboliczną wartość bojową i służyły głównie do szkolenia. Od kwietnia 1922 roku pozostawały one pod komendą Kierownictwa Marynarki Wojennej (KMW), utworzonego na mocy rozporządzenia Rady Ministrów jako część struktury Ministerstwa Spraw Wojskowych; oznaczało to uznanie jej za samodzielny rodzaj sił zbrojnych. Trzy lata później na bazie zaleceń KMW rząd zamówił w stocznjach francuskich dwa niszczyciele (w ówczesnej terminologii kontrtorpedowce) i trzy okręty podwodne, mogące również stawiać miny. OORP „Wicher” i „Burza” oraz „Ryś”, „Wilk”

i „Żbik” weszły do służby w latach 1930-1932. Tak jak i późniejsze, budowane były z myślą o ewentualnej wojnie ze Związkiem Radzieckim, miały w założeniu osłabić siły morskie przeciwnika przed ich spodziewanym dotarciem na polskie wybrzeże czy nawet zniechęcić je do tego, co pozwoliłoby na uniknięcie blokady lub zdobycia portu w Gdyni.

Ponieważ prace we Francji mocno się przeciągnęły, a okręty nie miały wymaganej jakości, budowniczych kolejnych par niszczycieli i okrętów podwodnych poszukano w innych krajach. Ostatecznie kontrakt na jednostki nawodne, większe, szybsze i silniej uzbrojone niż poprzednicy, otrzymała w marcu 1935 roku stocznia w Cowes na wyspie Wight (Wielka Brytania). OORP „Grom” i „Błyskawica”, wprowadzone do służby dwa lata później, zaliczały się wówczas do najbardziej wartościowych bojowo niszczycieli na świecie. Bardzo nowoczesne, silnie uzbrojone i szybkie były również okręty podwodne „Orzeł” i „Sęp”, powstałe w stoczni w holenderskim porcie Vlissingen. Ten pierwszy, zbudowany za środki ze zbiórki

społecznej na Fundusz Obrony Morskiej, zawinął do portu w Gdyni w lutym 1939 roku. Drugi wszedł do służby pod biało-czerwoną banderą na kilka tygodni przed wybuchem II wojny światowej.

Wcześniej, w lutym 1938 roku, podniesiono ją na ORP „Gryf”, zbudowanym we Francji, mającym stosunkowo silne uzbrojenie artyleryjskie stawiaczu min, który został największym okrętem floty II RP. Natomiast w latach 1935-1936 weszły do służby cztery powstałe w stoczni w Modlinie minowce (trałowce redowe) typu Jaskółka, które przejęły nazwy wycofanych z użytku poniemieckich.

Wystawa edukacyjno-historyczna „Polska Marynarka Wojenna 1939-1945” została otwarta w trzech pomieszczeniach wystawienniczych, znajdujących się w części Parku Leśnego od strony ul. Gajowej. Pomiędzy pomieszczeniami, pomalowanymi na wzór kamuflaży stosowanych na okrętach, rozpięto na stelażach wielkoformatowe grafiki, będące powiększeniami dzieł malarza-marynisty Grzegorza Nawrockiego.

Wystawę uzupełniało 16 flag i tablic edukacyjnych z nazwami polskich okrętów z tamtego okresu (Flotylla Pińska, ORP „Nieuchwytny”, ORP „Orzeł”, ORP „Burza”, OPR „Wilk”, ORP „Sęp”, ORP „Błyskawica”, ORP „Garland”, ORP „Dzik”, ORP „Sokół”, ORP „Piorun”, ORP „Grom”, ORP „Ślązak”) oraz Stocznia Gdynia, Westerplatte i Rejonem Umocnionym Hel.

Polska Marynarka Wojenna

Ewolucja

Na planszach ściennych przedstawione zostały okręty polskiej floty z okresu 1939-1947. Plansza nr 1 prezentowała jej stan ilościowy w dniu wybuchu II wojny światowej, a kolejne stan początkowy w Wielkiej Brytanii oraz rozbudowę liczebną i jakościową (Polska Marynarka Wojenna jako jedyna z mniejszych flot sojuszniczych otrzymała od Brytyjczyków krążowniki lekkie).

Fotografie na planszach pochodzą ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego, nowojorskiego Instytutu Józefa Piłsudskiego, Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, instytucji amerykańskich (US National Archives, Naval History and Heritage Command), londyńskiego Imperial War Museum oraz domeny publicznej, a także zostały użyczone Muzeum przez kolekcjonerów prywatnych.

W gablotach znajdowały się modele kartonowe okrętów posiadanych przez Polską Marynarkę Wojenną w 1939 roku. Model ORP „Wicher” (jedynego niszczyciela, który pozostał na Bałtyku), w skali 1:100, wypożyczył Muzeum jego wykonawca, p. Marek Krupa, natomiast pozostałe ich wydawca, firma GPM.

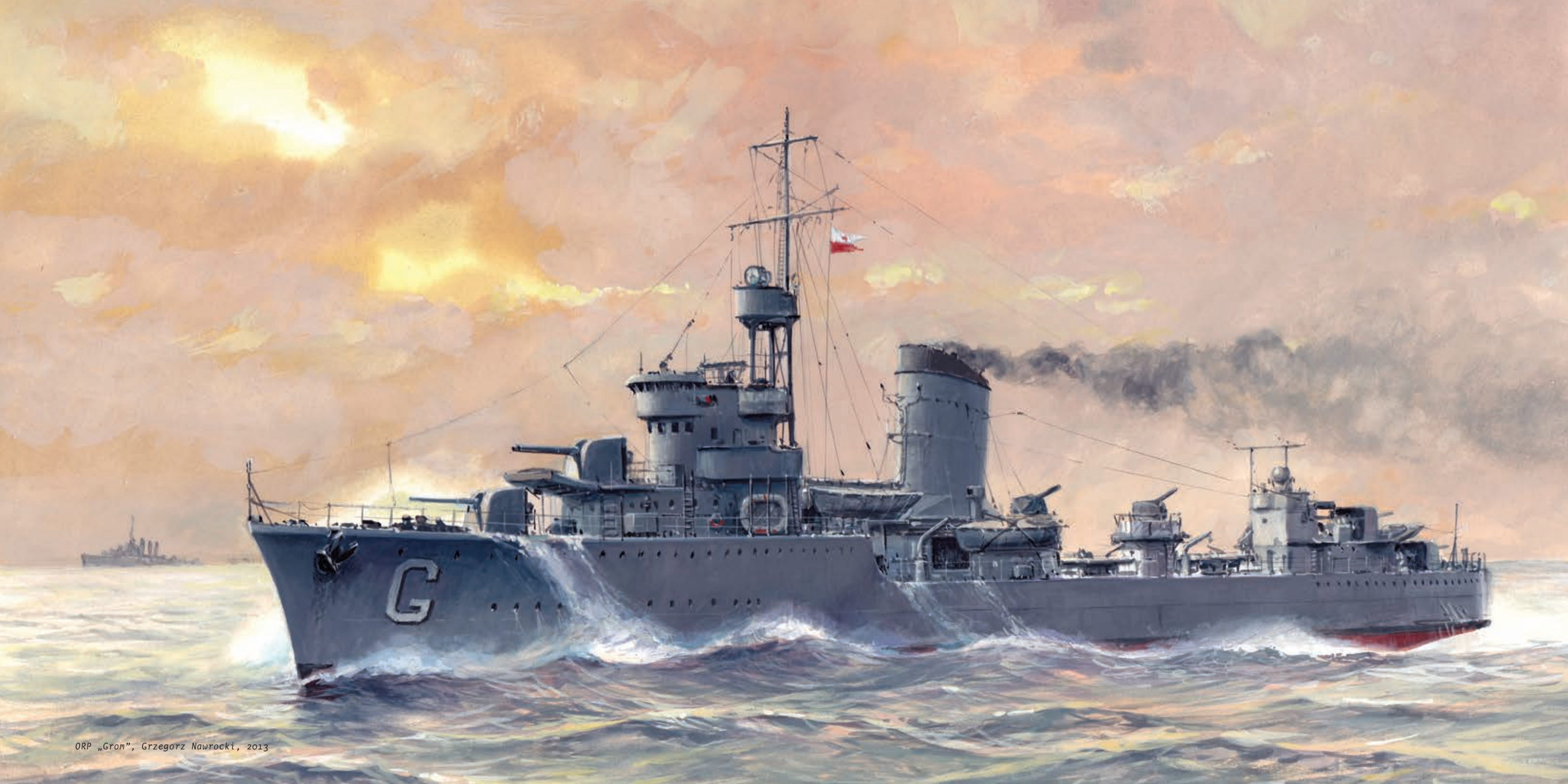
Na trzech monitorach wyświetlane były filmy dokumentalne o wojennej historii ORP „Błyskawica” oraz z wypraw pławonurków do wraków ORP „Grom” i ORP „Kujawiak”.

Oficjalnie i nieoficjalnie

ORP „Grom”, Grzegorz Nawrocki, 2013

Polska
Marynarka
Wojenna

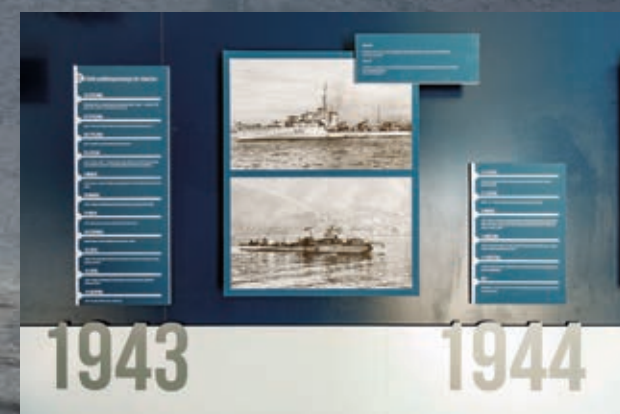
Oś czasu

Ta część wystawy poświęcona była najważniejszym wydarzeniom z wojennego okresu historii Polskiej Marynarki Wojennej, poczynając od 30 sierpnia 1939 roku, kiedy to rejs z Gdyni do Wielkiej Brytanii rozpoczęły trzy jednostki Dywizjonu Kontrtorpedowców do dnia, w którym powrócił tam ORP „Błyskawica” (4 lipca 1947).

Wykorzystane fotografie stanowią część zbiorów instytucjonalnych, domeny publicznej lub zostały użyczone Muzeum przez kolekcjonerów prywatnych.

Na panelach sufitowych pomieszczenia namalowano sylwetki samolotów, z którymi walczyły polskie okręty.

W gablocie wystawienniczej umieszczono modele kartonowe niszczycieli OORP „Burza” i „Piorun” oraz niszczyciela eskortowego „Kujawiak”. Dwa pierwsze, w skali 1:200, wypożyczył Muzeum ich wykonawca, p. Maciej Filut, natomiast trzeci, w skali 1:100, został wypożyczony od wydawcy modelu, firmy GPM.

Na monitorze wyświetlany był 25-minutowy film dokumentalny pt. „Wielkie dni małej floty”, użyczony Muzeum przez gdyńskie Muzeum Marynarki Wojennej.

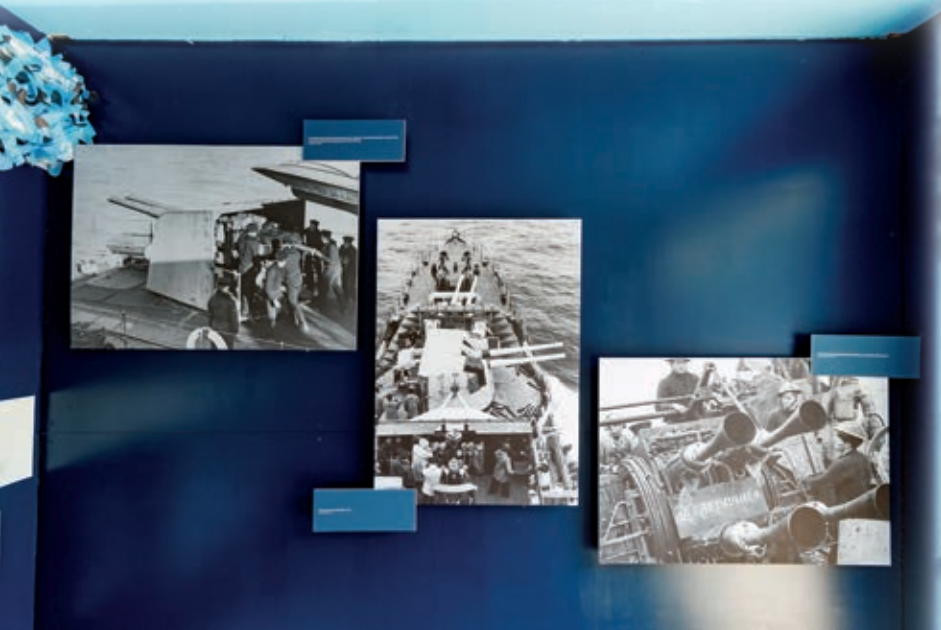

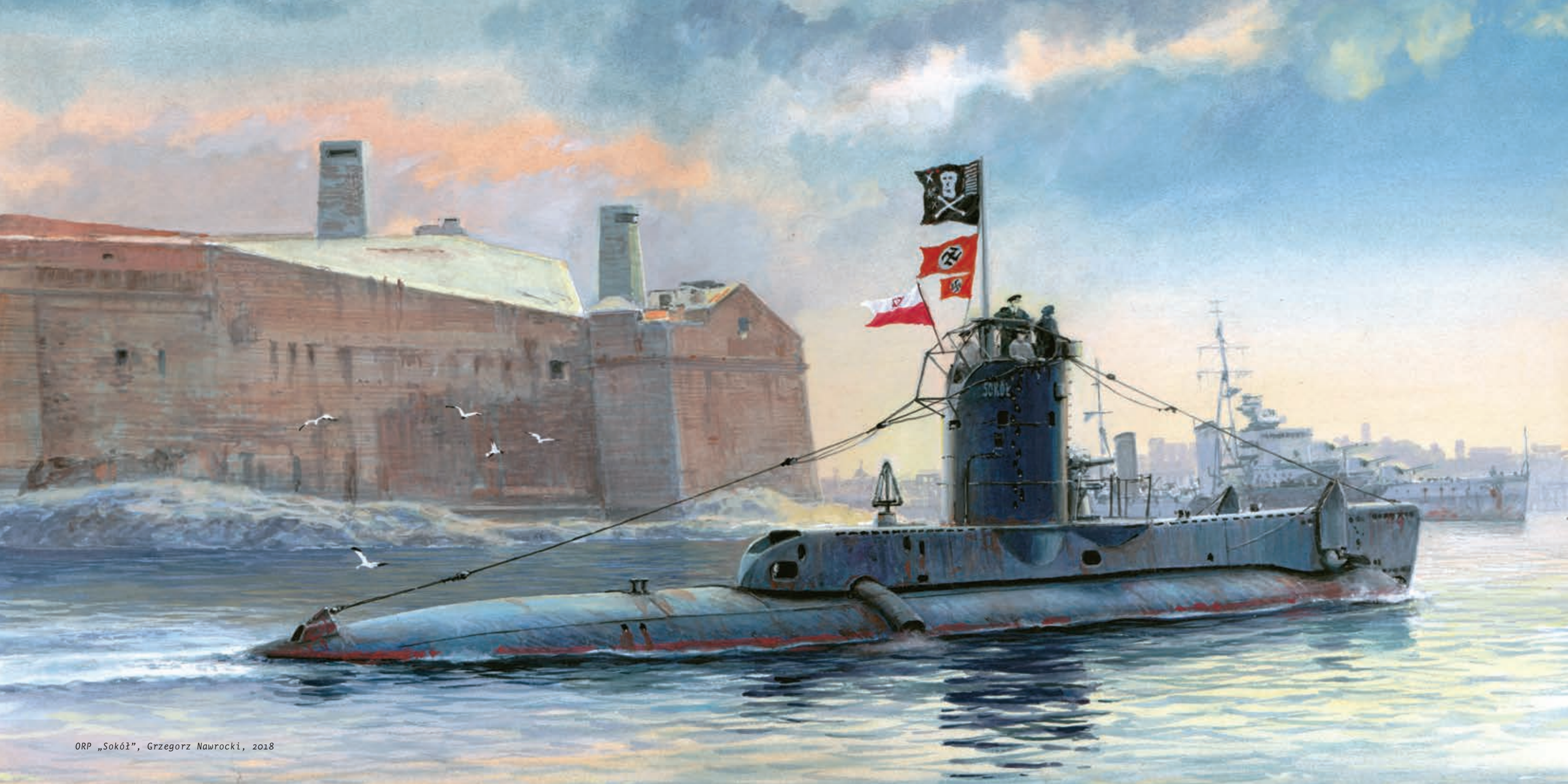

Wzrost ekspedycji (tu: „Sokół”) wzbudził w Niemczech i Wielkiej Brytanii, a także w państwach obojętnych i wrogich zainteresowanie. Wzrost ekspedycji (tu: „Sokół”) wzbudził w Niemczech i Wielkiej Brytanii, a także w państwach obojętnych i wrogich zainteresowanie.

Wzrost ekspedycji (tu: „Sokół”) wzbudził w Niemczech i Wielkiej Brytanii, a także w państwach obojętnych i wrogich zainteresowanie.

ORP „Sokół”, Grzegorz Nawrocki, 2018

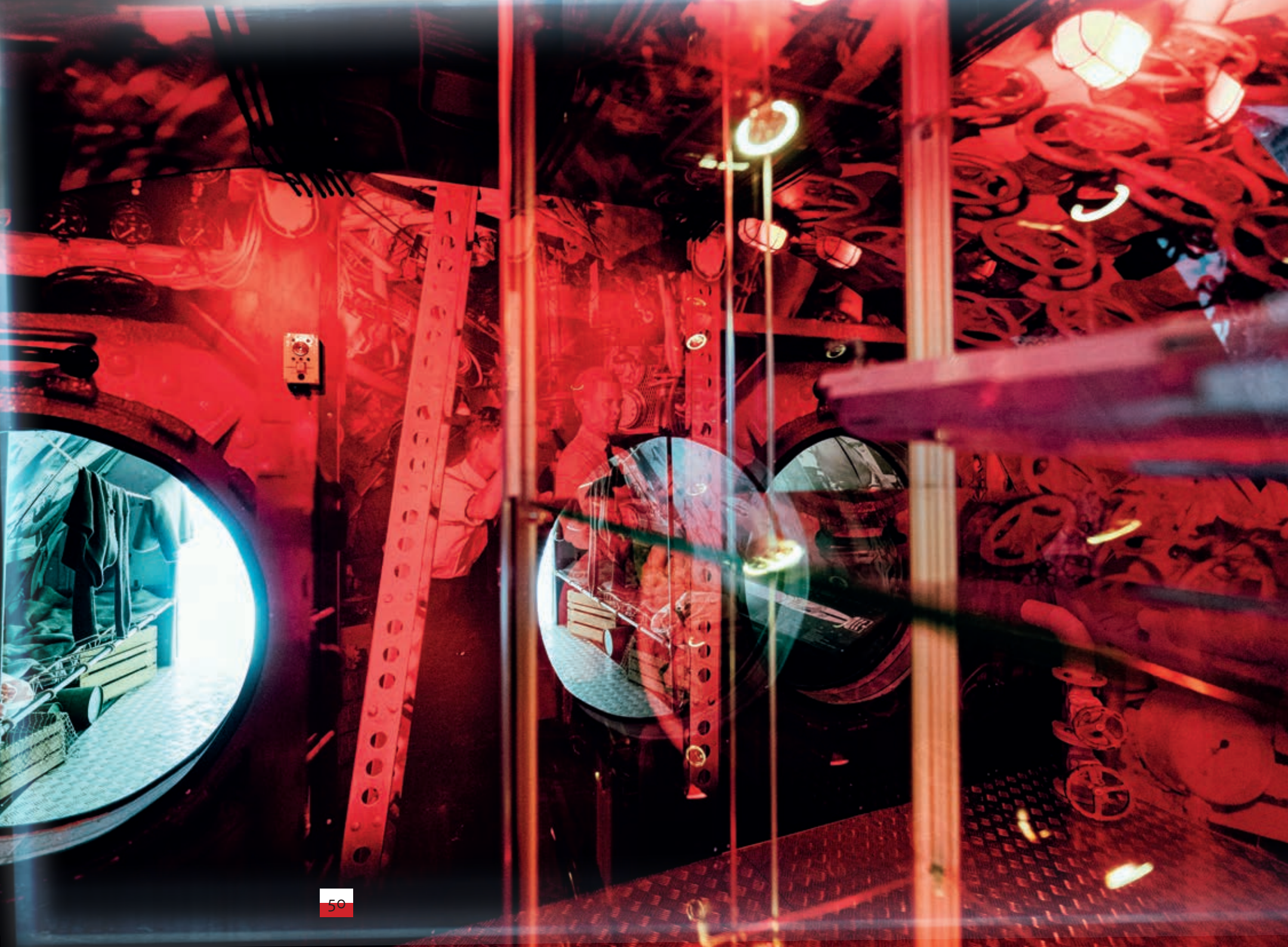
Polska
Marynarka
Wojenna

Kontynuacja

Wnętrze okrętu podwodnego prezentowane było w sezonie 2021 jako część ekspozycji *Za wolność waszą i tylko waszą. Polacy w Afryce i na Morzu Śródziemnym 1940-1944*, poświęconej głównie udziałowi Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich w obronie Tobruku. Na wspomnianym akwenie walczyły także jednostki Polskiej Marynarki Wojennej, w tym okręty podwodne OORP „Sokół” i „Dzik”. Sylwetka tego drugiego, z numerem taktycznym P52, została namalowana na ścianie przedniej pomieszczenia wystawowego, natomiast

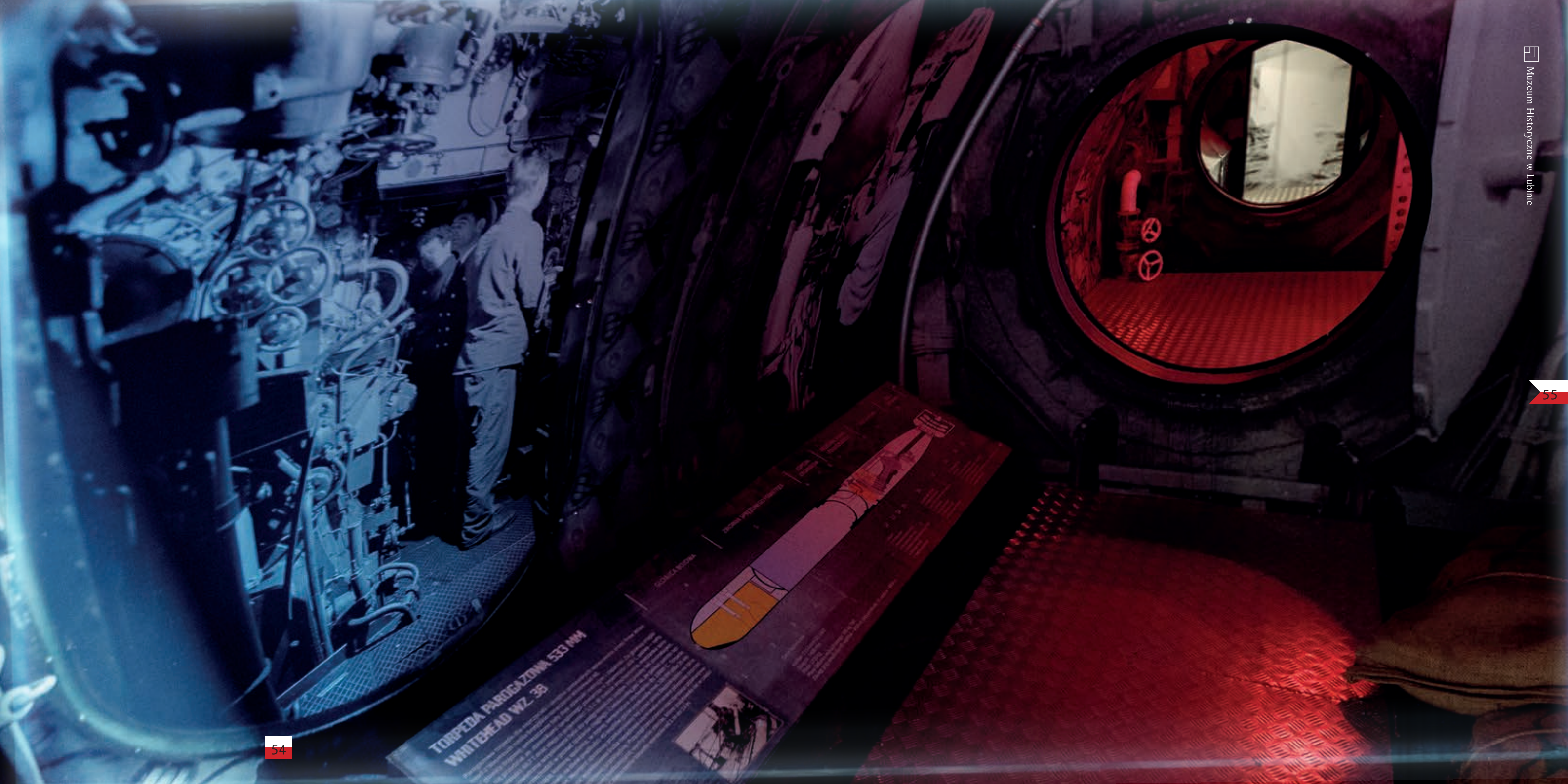
za nią odtworzono specyficzny klimat ich ciasnego wnętrza, z typowym rozkładem przedziałów załogowych, bojowych i maszynowych. W tym celu wykorzystane zostały oświetlenie, efekty dźwiękowe, zdjęcia wielkoformatowe na ścianach i filmy dokumentalne z okresu II wojny światowej wyświetlane na zainstalowanych monitorach.

Przed sezonem 2022 dokonano zmiany - w gablocie znajdującej się w centralnej części umieszczono modele kartonowe okrętów podwodnych: przedwojennego ORP „Wilk” oraz wydzierżawionych Polskiej Marynarce Wojennej przez Brytyjczyków OORP „Dzik”, „Sokół” i „Jastrząb”. Modele w skali 1:100 wypożyczył Muzeum ich twórca - p. Marcin Bierski.

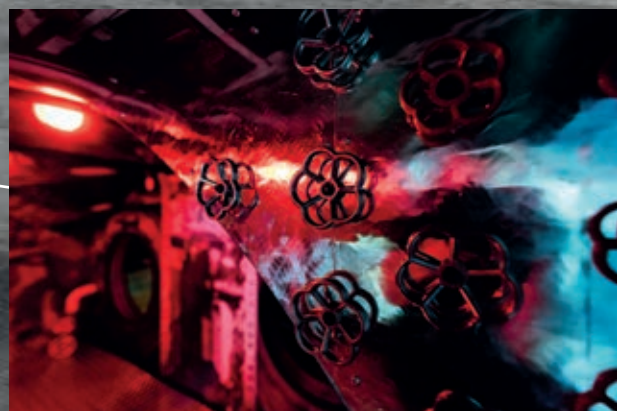
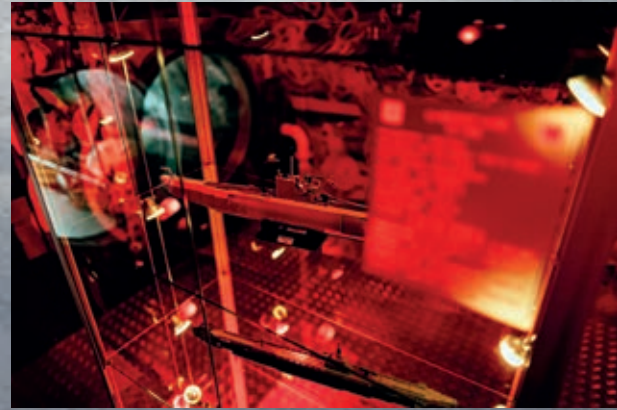
Przykładowe wnętrze przedziału silników wysokoprężnych na brytyjskim okręcie podwodnym. Za głową stojącego w nim marynarza dobrze widoczny jest telegraf maszynowy, przekazujący komendy z przedziału dowodzenia (centrali) dla silnika na lewej burcie.

**TORPEDA PAROGAZOWA 533 MM
WHITEHEAD WZ_38**

Whitehead wz. 38 – torpeda parogazowa, opracowana przez austriackiego inżyniera Roberta Whiteheada. Była to pierwsza torpeda, która mogła być sterowana przez operatora. Jej konstrukcja opierała się na silniku parowym, który napędzał śmigło. Torpeda była wyposażona w sterowniki, które umożliwiały jej zmianę głębokości i kierunku. Wz. 38 była używana przez floty morską Austro-Węgry i Niemiec. Jej skuteczność została udowodniona podczas wojny światowej, kiedy to zniszczyła wiele okrętów wojennych.

Na ścianach środkowej części znajdowały się zdjęcia przedziałów dowodzenia (central) na okrętach podwodnych kilku flot, w tym amerykańskiej. Podobne elementy będą częścią ekspozycji pod nazwą *ORP „Orzeł” nie powrócił*, która zostanie otwarta wiosną 2023 roku.

ORP „Orkan”, Grzegorz Nawrocki, 2020

Grzegorz Nawrocki - architekt, malarz marynista. Urodził się w Gorzowie Wielkopolskim, tam też ukończył szkołę podstawową i średnią - Technikum Elektryczne. Absolwent Wydziału Budownictwa Lądowego Politechniki Poznańskiej, kierunku Architektura. Obecnie mieszka w Lesznie i cieszy się zasłużoną emeryturą po wielu latach pracy w wyuczonym zawodzie architekta.

Malarstwo, zwłaszcza o tematyce morskiej, fascynowało go już od najmłodszych lat. Będąc uczniem technikum, namalował serię obrazów marynistycznych, które opublikowało czasopismo młodzieżowe „Na Przełaj”. Kłopoty zdrowotne uniemożliwiły mu podjęcie wymarzonych

studiów w Wyższej Szkole Morskiej w Gdyni, ale nie zniechęciły do oddawania się pasji. Realia morskie poznawał pod okiem wybitnego publicysty-redaktora Jerzego Micińskiego, przy nim uczył się malować jednostki pływające. Po nawiązaniu stałej współpracy z miesięcznikiem „Morze” zyskał renomę, dzięki której jego dzieła zaczęły zamawiać stocznie, instytucje kultury i osoby prywatne.

Eksponowane w Parku Leśnym wielkoformatowe reprodukcje dzieł Grzegorza Nawrockiego, przedstawiające okręty Polskiej Marynarki Wojennej z lat II wojny światowej, to bardzo niewielka część jego regularnie powiększającego się dorobku.

WYSTAWA EDUKACYJNO-HISTORYCZNA POLSKA MARYNARKA WOJENNA 1939-1947

Park Leśny w Lubinie

marzec-październik 2022

Koncepcja wystawy:
Marek Zawadka

Przygotowanie materiałów historycznych:
Wojciech Holicki

Realizacja graficzna:
Joanna Kulik, Marta Czerniawska

Realizacja techniczna:
Joanna Kulik, Wojciech Holicki, Grzegorz Kraska, Janusz Ogórkiewicz,
Ewelina Haduch, Jakub Łobodziński, Krzysztof Koszewski, Jacek Świerad

Pomoc w realizacji:
Anita Bartoszewicz, Małgorzata Biadala, Luiza Dawidowicz, Marta Szymanowska,
Magdalena Chabasińska, Marta Czerniawska, Agnieszka Kostyluk, Karolina Nowak

KATALOG WYSTAWY

Teksty:
Wojciech Holicki

Projekt graficzny i skład:
Jacek Świerad

Opieka redakcyjna:
Justyna Karlińska

Fotografie:
Tomasz Folta

Wydawca:
Muzeum Historyczne w Lubinie

Dyrektor:
dr Marek Zawadka

ISBN 978-83-66574-52-6

© Copyright by Muzeum Historyczne w Lubinie, 2023

Lubin 2023

Park Leśny w Lubinie
marzec-październik 2022

ISBN 978-83-66574-52-6

9 788366 574526